

Збірник законів адміністративних

Анотація

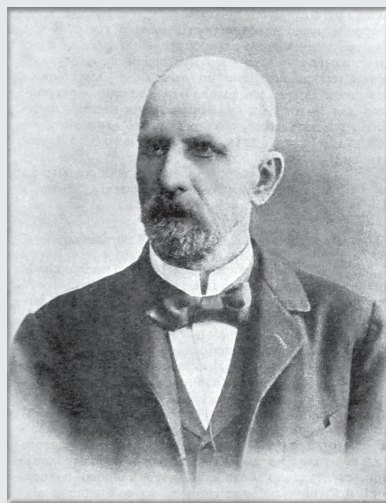
Репринт видання 1893 року, упорядником якого став др. Д. Савчак, вартий уваги сучасних науковців, суддів, урядовців та студентів як пам'ятка з права, що діяло на українських землях на межі XIX–XX століть. Це видання також наочно демонструє сучасним дослідникам і читачам рівень та стиль українського правничого слова у Галичині станом на 1893 рік.

Тримаючи в руках подібні цій книжки, не потребуєш додаткових доказів європейського цивілізаційного поступу України як державної нації. Історія Гетьманщини, перебування українських земель під владою європейських конституційних монархій у другій половині XIX століття – початку XX століття, національно-визвольні змагання 1917–1921 років дозволили сформуватися модерній нації, що увібрала цінності конституціоналізму як наступного розвитку. Навіть у часи радянської окупації борці за такі цінності не покладали зусиль щодо відновлення життя на засадах поваги до людської гідності, розвитку національних мистецтва, літератури, юриспруденції – культури загалом.

Розвиваючи сайт КОНСТИТУЦІОНАЛІСТ як інформаційну платформу, що об'єднує тих, хто не просто цікавиться конституційно-правовим порядком денним, але й бере участь у його формуванні та практичній реалізації як діяльний актор, виникла нагальна необхідність створити відповідну бібліотеку конституційної юриспруденції. Вона включатиме серію книг авторів, переважно українських, що здійснили важливий доробок у справу розвитку конституційної юриспруденції, але потім з різних причин були несправедливо забуті або відкинуті.

Звернення до таких авторів необхідне з огляду на подолання комплексу

Дам'ян Антонович Савчак
(13 липня 1847, село Нова Весь повіту Новий Санч – 29 грудня 1912, Львів) – український громадський діяч, адвокат, за фахом суддя, посол до Галицького крайового Сейму.

Народився на заході Лемківщини в незаможній селянській сім'ї. Доктор права Львівського університету (1875), навчався у Віденському університеті.

Працював в «Общому рольничо-кредитному заведенні для Галичини і Буковини», судах у Заліщиках, Вишнівчику, Богородчанах, Ходорові, Гусятині, з 1884 року суддя в Бережанах.

Посол до Галицького крайового сейму і член Крайового Виділу 1889–1901, член Народного Комітету Національно-Демократичної Партії; піонер райфайзенівського типу кооператив у Галичині. За словами Костя Левицького: «визначався політичною організацією Бережанщини у 1880-х роках, коли працював судовим радником... Не зважав на перепони влади та клав

перші основи для освідомлювання народу про потребу з'єднання сільського народу з інтелігенцією до боротьби за належні нам політичні права».

Народовець, діяч «Просвіти», Народної Ради, очільник «Руської бесіди» і страхового товариства «Дністер», входив до «Народного Комітету» – керівного ядра УНДП. Член Крайової управи рентових осель. Відіграв важливу роль у формуванні українського кооперативного руху, засновник і діяч надвірних рад Крайового кредитового союзу, парцеляційного товариства «Земля», «Народної гостинниці», заступник комісара Крайового банку. Депутат Львівської міської ради. Після відставки з посади члена Крайової управи працював радником Крайового суду у Львові (1897–1907 роки).

На засіданні Галицького крайового сейму 3 березня 1892 року запропонував відкрити в Бучачі державну гімназію з українською викладавкою мовою.

Посол від IV курії округу № 6 (Підгаєцький повіт) до Галицького сейму 6-го (1889–1895 роки, заступник голови «Руського клубу») та 7-го (1895–1901 роки) скликань. 1901 року, як всі послы-українці Галицького сейму, склав мандат на знак протесту проти відмови австрійських урядників відкрити у Львові український університет, повернувся до судової служби.

1907 року відкрив приватну адвокатську канцелярію в Борщеві, очолював (віце-маршалок) повітову раду в Борщеві.

За матеріалами Вікіпедії

меншовартості та спростування твердження про відсутність пророка у своїй батьківщині. Українське право в цілому, та й конституціоналістика зокрема, виходять з давніх джерел, що подекуди випереджали загальносвітові тренди, як Правда Руська випередила Magna Carta, а Пакти і Конституції Війська Запорозького випередили Конституцію США.

Так, українське право розвивалося під визначальним впливом інших правових систем (хоча яка правова система позбавлена такого впливу і функціонує відокремлено?!): українські землі жили і під Литовськими статутами, і під «Правами, за якими судиться малоросійський народ», і під австрійською конституцією, і підкорялися радянському законодавству. Але у всі часи знаходилися люди, які прагнули донести до українців цінності природного права, знання про свободу і справедливість.

Серед таких був Дам'ян Савчак – упорядник «Збірника законів адміністраційних», що виданий був у Львові його власним накладом 1893 року. Це ім'я не є досить відомим у вітчизняній юриспруденції – він як раз один з тих несправедливо забутих героїв. І перевидання цієї його праці достойне уваги українських конституціоналістів.

Д. Савчак у Передньому слові пише, що бажає, щоб народ руский (він називає українських мешканців імперії Русинами) прийняв цю працю так само щиро, як щиро він намагався прислужитися своєму

народові. І дійсно, цей його просвітницький проєкт, підтримуваний Науковим товариством імені Т. Шевченка, має кілька цілей.

Перша мета – просвітницька: донести до простих людей, що вони мають права і можуть вільно ними користатися, а це є «підручник, котрим можна послуговуватися у справах громадських, шкільних, конкуренційних, виборчих й інших найважливіших справах адміністративних».

Друга мета – мовна. Він у «Відозві до родимців», з якої власне і починається книга, наголошує, що «народ руській у своєму краю є не приблудою, ... а народом первобитним», який «має свою прегарну бесіду, яка не в 1848 році винайдена, а бесіду, котра вже в 12-му столітті була бесідою високо освіченою». Він наводить нормативні акти монарха, парламенту і уряду Австрійської імперії, що містять приписи щодо права звертатися до урядових і судових органів українською мовою і щодо обов'язку цих органів надавати відповіді також цією ж мовою, напевно вважаючи, що наша мова «вже 800 років була на великому ступені розвитку і здатна до виховання істориків, поетів та законодавців». Прикметно, що під час перевидання цього «Збірника...» було вирішено зберегти застосований правопис, аби наочно продемонструвати сучасним дослідникам і читачам рівень та стиль українського правничого слова у Галичині станом на 1893 рік.

І хоч автор попереджав, що не ставить перед собою наукову мету («праця ся не має вимог строго наукових, позаяк її ціллю було: якнайскорше зарадити практичній потребі»), тим не менше збірка має не лише тексти законів, а й авторські пояснення до них («аби уможливити уживання цього підручника між усіма верствами нашого народу»). Саме ці пояснення, хоч і віднесені автором до «справ адміністративних» сьогодні містять приклад тогочасної конституційно-правової думки. Увазі сучасного читача подаються роз'яснення Д. Савчака щодо форм правління, природи конституційної монархії та дуалізму виконавчої влади, характеристика австрійської конституції та галицького крайового статуту. Велика частка книги присвячена виборчому законодавству та його роз'ясненню – дивує, наскільки сучасно звучить текст. Містяться в книзі і розділи про особисті права громадян.

Видається, що звернення сучасних студентів, науковців, урядовців і суддів до цього доробку Д.Савчака через понад 130 років після його видання стане подякою прийдешніх поколінь людині, яка і словом, і ділом доводила самотність українського народу.

Альберт ЄЗЕРОВ,
суддя Верховного Суду,
кандидат юридичних наук, доцент

З М Ъ С Т Ъ.

	Сторона
1. Вѣдѣзѣ до родимѣвъ	VII
2. Постановѣ законѣи щѣ до рускоѣ мѣвы въ Галичинѣ и на Буковинѣ	X
3. Розпорядженѣ выданѣи на корѣсть рускоѣ обрядѣ	XXIV

Ч А С Т Ъ П Е Р Ш А.

Законы о громадахъ и справахъ громадскихъ.

4. Законъ громадскѣй	1
5. Ординацѣи выборча для громадъ	69
6. Законъ о обшарахъ двѣрскихъ	94
7. Законы школѣи	102
8. Законъ конкуренцѣи (церковнѣй)	212
8. Законъ дороговѣй	224
10. Законъ польовѣй	282

Ч А С Т Ъ Д Р У Г А.

Законы о справахъ повѣтовѣхъ.

11. Законъ о заступництѣи повѣтовѣмъ	300
12. Повѣтова ординацѣи выборча	318

Ч А С Т Ъ Т Р Е Т Я.

Законы о заступництѣи краевѣмъ.

13. Жѣвѣтѣна конституцѣи, Патентъ лютовѣй зъ основнѣмъ зако- номъ про статутъ краевѣй и ординацѣи соймѣу	332
14. Про статутъ краевѣй	337

VI

	Сторона
15. Соймова ординація wyborча	340
16. Якъ поступати при выборахъ?	364
17. Списъ соймовыхъ округовъ wyborчихъ въ рукко́й части Га личины	373

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА.

Державный законы основный.

18. Рѣжнѣ формы правлѣня. Конституційна Монархія въ Австріи. Жовтнева конституція. Дуализмъ	438
19. Законъ основный зъ 21. грудня 1867. и зъ 2. цвѣтня 1873. о репрезентаціи державно́й	448
20. Ордынація wyborча Рады державной	457
21. Державный законъ основный про загальнѣ права горожанъ	493
22. Законъ о охоронѣ особистои свободы	497
22. Законъ о охоронѣ права домашняго	500
24. Законъ о товариствахъ	501
25. Законъ про право збору	512
26. Списъ рѣчей (ревстръ)	517

I.

Панове Громадо!

Нарѣдъ рускій є въ своимъ краю не прибудую, а тубыльцемъ, народомъ первобытнымъ. На просторахъ, де мы нынѣ живемъ, живъ нарѣдъ нашъ передъ тысячу роками. Мы зъ племени праславянського, котре зъ часомъ назву Русинѣвъ одержало. Той нарѣдъ рускій має свою прегарну бесѣду и то бесѣду не въ 1848. роцѣ вынайдену, але бесѣду, котра вже въ 12-ѣмъ столѣтїю була бесѣдою високо образованою. Бувъ часъ, коли руска бесѣда була розговѣрною мовою на княжѣмъ дворѣ въ Литвѣ, а пѣзнѣйше на дворахъ польскихъ королѣвъ Ягайлоньского роду. Володиславъ Ягайло, Казимиръ III. и пѣзнѣйшїй королѣ польскїй по руски не лишъ говорили, але и писали, якъ свѣдчать тогдѣшнїй памятники письменнї, дохованї до нынѣшного часу. Що бѣльше, — зъ давнихъ нашихъ лѣпшихъ часѣвъ, маємо и збѣрникъ законѣвъ такъ звану „Правду Руску“ князя Ярослава — живый доказъ, що рускій языкъ вже передъ 800 роками бувъ на великѣмъ степенї розвою и способный до образования историкѣвъ, поетѣвъ и законодавцѣвъ.

Бесѣда наша пережила велике лихолѣтѣ. Пришли часы, коли нарѣдъ рускій упавъ пѣдъ напоромъ дикихъ Монголѣвъ тай Татаръ. Вѣнъ утративъ свою полїтичну самостѣйнѣсть, однакожь бесѣда, скарбъ найдорожшїй, — бесѣда єму лишилась.

Доля привела насъ до того, що Русь злучено зъ Литвою, а вѣдтакъ зъ Польщею, а коли и та послѣдна розпала ся, часть Русинѣвъ, именно нашъ край Галичину, прилучено до Австрій, пѣдъ котрой правлѣнемъ до теперъ живемо.

Правительство австрійске узнало насъ Русинѣвъ народомъ самостѣйнымъ, а руска мова, акъ свѣдчать рѣзнѣ постановы, розпорядженя, законы и рескрипты, котрѣ наводимо низше пѣдъ II., має значнѣ права въ рускѣй части Галичины.

На пѣдставѣ тыхъ правъ и законѣвъ кождый Русинъ може уживати всюды и у всѣхъ урядахъ цѣсарскихъ и автономичныхъ лише рѣднои рускои мовы, а тотѣ уряды обовязанѣ выдавати въ рускѣй мовѣ всякѣ свои постановы, рѣшеня, выроки, ореченя, наказы, вѣзваня, оголошеня и т. д. до Русинѣвъ, особливо въ такѣмъ случаю, коли писъмо, на котре наступае вѣдповѣдь, внесено въ рускѣй мовѣ. Руска мова въ рускѣй части Галичины и на Буковинѣ є признана мовою краювою, а въ цѣлѣй австрійскѣй державѣ рѣвноуправнена въ школѣ, въ урядѣ и въ публичнѣмъ житю. Тому кождому въ тыхъ краяхъ вѣльно всюды, все и у всѣхъ урядахъ промовляти по руски, домагатись лише рускихъ вѣдповѣдей, споряджувати всякого рода правнѣ грамоты въ рускѣй мовѣ, вносити всякѣ писъма до всѣхъ властей въ рускѣй мовѣ — и жадати, щобы тѣ уряды и власти, вѣдносячи ся до Русинѣвъ, уживали рускои мовы и руского писъма.

Святымъ отже є обовязкомъ кождого Русина у всякѣмъ случаю користати зъ правъ признаныхъ рускѣй мовѣ, бо того вимагае вѣдъ насъ наша честь народна и тымъ лишь способомъ стануть всѣ нашу прегарну руску мову шанувати и поважати.

Чи однакожь такъ ся дѣе, чи всѣ Русины по́сля того собѣ поступаютъ и чи своен рѣдной мовы въ бесѣдѣ и писемѣ всюды и все уживаютъ? На жалѣ и соромѣ сказати: нѣ! Тому справедливо каже поетъ:

„Лишь невдячный сынъ Бескидѣвъ,
Згордѣвъ своѣй любимый рѣдъ,
Жичить мовы вѣдъ сусѣдѣвъ,
До своен чуже встыдъ“.

Не дивуймо ся отже, якъ суды, уряды цѣсарскі, власти автономічнѣ а навѣтъ поодинокѣ особы мимо обовязующихъ законѣвъ — нашої мовы не шанують и еи не поважають.

Заперечити не дасть ся, що мы самѣ сему винні.

Глядаючи за причинами, чому Русины не користають зъ признанныхъ имѣ правъ и въ своихъ вѣдносинахъ до цѣсарскихъ и автономічныхъ урядѣвъ не уживаютъ рускои мовы и руского письма, находимо, що мѣжь тыми причинами суть найважнѣйші слѣдующі:

1. Що загаль Русинѣвъ не знае, що наша мова е рѣвноуправнена зъ иншими мовами въ краю и державѣ;

2. що тѣ, що выготовленѣмъ поданѣ до урядѣвъ занимають ся, навѣтъ де-які Русины, якъ: адвокаты, нотарѣ и громадскі писарѣ и т. д. нашої мовы и нашего письма не знаютъ и не розумѣють, а наша байдужнѣсть про свою рѣдну мову не змушуе ихъ до того, чтобы нашу мову ушановали и еи выучили ся, коли рускимъ хлѣбомъ жити хотятъ и живутъ;

3. Що велика часть Русинѣвъ, навѣтъ интелігентнѣйшихъ, е того блудного пересвѣдченя, що, наколи яке поданѣ до Суду або якого иншого уряду внесе (подасть) по руски, не може сподѣвати ся скорого и успѣшнаго его полагодженя, — або коротко сказавши, — причиною

Х

такъ сумного зъявища межн Русинами є: несвѣдомѣсть обовязующихъ законѣвъ та байдужнѣсть про рѣдну мову.

Крайна вже пора тому лиху зарадити, бо инакше Русины будуть одинокимъ народомъ на свѣтѣ, що своєю рѣдною мовою встыдають ся, а не забуваймо: що зъ языкомъ нарѣдъ гине.

II.

Постановы законнѣй выданѣй що-до руской мовы въ Галичинѣ и на Буковинѣ. *)

1. Розпорядженє Міністерства зъ дня 9. мая 1848., выдане на пѣдставѣ найвысшой постановы Цѣсаря Фердинанда I., приказуюче, щобы всѣ въ рускѣй части Галичины именованѣй ц. к. урядники выказались повнымъ знанємъ руской мовы.

2. Розпорядженє Міністерства судѣвництва зъ дня 3. сѣчня 1849. до Ч. 167., котре на всѣхъ ц. к. урядникѣвъ въ рускѣй части Галичины кладе обовязокъ, въ якъ найкоротшѣмъ часѣ присвоити собѣ повне знанє руской мовы пѣдъ загрозою утраты становиска.

3. Розпорядженє Міністерства судѣвництва зъ 22. жовтня 1852. Ч. 16.571., выдане въ наслѣдокъ найвысшой постановы єго Величества Цѣсаря Францъ Іосифа I., зъ даты Шенбрунъ 20. жовтня 1852., взглядомъ уживаня мовы въ судахъ Галичины и Володимирѣи, а оголошенє рескриптомъ президента Львѣвского высшого Суду краєвого зъ 27. жовтня 1852. Ч. 33.090. звучить: „Сторонамъ вѣльно уживати нѣмецкой, польской або руской мовы въ въ поданяхъ, котрѣ вносять до ц. к. Суду безъ пѣдпису адвоката. Протоколы що-до устныхъ поданѣй сторѣнъ, ко-

*) Пѣсля „Руского Правотаря домового“ Василя Лукича и Юліяна Семигинѣвского.

три не суть свѣдоміи нѣмецкой мовы, мають бути списуваніи въ кождой мовѣ краєвой (отже и въ руской), котрою стороны володѣють. Такъ само мае вѣдбуватись переслуханє та протоколованє зѣзнань свѣдкѣвъ и знатокѣвъ въ справахъ цивільныхъ и карныхъ, вѣдтакъ обвиненныхъ о якое карыдостойне дѣло, наколи они не володѣють нѣмецкою мовою, въ той мовѣ краєвой (отже и въ руской), въ котрой они зможуть высловитись. Розправа въ справахъ карныхъ и оголошенє выроку по переведеню устной головной розправы, наколи особисто присутный обжалованный не володѣе вправдѣ нѣмецкою мовою, за те володѣе одною зъ иншихъ мовъ краевыхъ, — мае вѣдбуватись въ той мовѣ краєвой (отже и въ руской), въ котрой вѣнъ може высловитись. — Грамоты спорядженіи въ одной зъ мовъ краевыхъ (отже и въ руской) мають бути вписуваніи до збору грамотъ въ мовѣ, въ котрой списано грамоту. — Що-до спорѣвъ правныхъ, въ котрыхъ стороны саміи себе заступали безъ спѣвѣучасти адвоката и то въ одной зъ иншихъ мовъ краевыхъ (на пр. въ руской), але не въ нѣмецкой, дальше що-до подань, котри внесли не адвокаты, належитъ выдати на жаданє побѣчь нѣмецкой вѣдповѣди такожь перекладъ въ той мовѣ, въ котрой ведено спѣръ, або въ котрой поданє внесено до Суду. Розпорядженя, котри виходять безпосередно до сельскихъ людей, належитъ выдати въ сей часъ вѣдразу и то не вычѣкуючи на ихъ просьбу вразъ зъ перекладомъ на мову имъ зрозумѣлу, або лише выключно въ той самой мовѣ. Въ справахъ карныхъ, наколи обвиненный находитъ ся въ арештѣ, належитъ потрѣбный перекладъ вѣдразу выдати зъ уряду въ той мовѣ, котрою вѣнъ володѣе“.

4. Розпорядженє Міністерства зъ 20. грудня 1859. Ч. 12.466., котре становить, що лишає ся вѣйтамъ выбѣръ

Перейти на сайт →